

„აწარმოე საქართველო“, სს „საპარტნიორო ფონდი“ და „ ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების სააგენტო.

ამრიგად საქართველოს ეკონომიკის სამომავლო ზრდისა და განვითარებისთვის კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს სამრეწველო სექტორის განვითარებას, რაც დააჩქარების ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციას და სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პროცესს, შემცირდება ქვეყნის სავაჭრო დეფიციტი, გაიზრდება ქვეყნის ექსპორტი, შეიქმნება სამუშაო ადგილები, რაც გახდება გარანტი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. პაპავა, ვლადიმერ. “საით მიდის ეკონომიკური პოლიტიკა?” GFSIS, 2019.
2. ინდუსტრიული კონკურენტუნარიანობის ანგარიში 2012/2013 https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/PSD/Competitive_Industrial_Performance_Report_UNIDO_2012_2013
3. Allen, Robert C. The Industrial Revolution: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2017.
4. Dani Rodrik, Industrial Policy for the Twenty-first Century, Harvard University, 2004

უმუშევრობის შემცირების ძირითადი მიმართულებები საქართველოში Main Directions of Reducing Unemployment in Georgia

ნაზი ჭიკაიძე - პროფესორი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Nazi Chikaidze, Professor,

Georgian Technical University

რეზიუმე სიღარიბე კვლავ რჩება ქვეყნის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად. სიღარიბის დაძლევის ერთ-ერთი ჯანსაღი საშუალება დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნაა, რომელიც თავისუფალმა, ძლიერმა ქართულმა ბიზნესმა უნდა შექმნას. ამ საკითხმა განსაკუთრებული აქტუალობა პანდემიის პირობებში შეიძინა, როცა სამუშაო ადგილების შენარჩუნებას პრობლემა შეექმნა. უმუშევრობის მაღალი დონე მკვეთრად ამცირებს, როგორც მოსახლეობის, ასევე სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლებს. უმუშევრობის ყველაზე დიდი ნეგატიური შედეგი გამოშვებული პროდუქციის და გაწეული მომსახურების რაოდენობის კლებაა. როდესაც დასაქმების მსურველთა უმრავლესობა ვერ პოულობს სამუშაოს, საქონლისა და მომსახურების პოტენციური წარმოება უკვალოდ იკარგება.

საკვანძო სიტყვები: სიღარიბე, პანდემია, უმუშევრობა, დასაქმება.

Abstract: Poverty remains one of the main challenges facing the country. One of the ways to tackle poverty is creation jobs, which should be created by a free, strong Georgian business. This issue has acquired a special urgency in the conditions of the pandemic, when job maintenance was a problem. High

level of unemployment dramatically reduces both the population and the state budget revenues. The biggest negative consequence of unemployment is the decrease in the number of products and services rendered. When the majority of job seekers cannot find a job, potential production of goods and services is lost without a trace.

Keywords: Poverty, Pandemic, Unemployment, Employment.

შესავალი პანდემიური ეკონომიკური კრიზისი არის სრულიად ახალი ფენომენი, რომელიც ეკონომიკის დარგების დიდი ნაწილის პარალიზებას იწვევს. შედეგად კი უმუშევრობა იზრდება და შინამეურნეობათა შემოსავლები კლებულობს. COVID-19-ის პანდემიამ მსოფლიო ეკონომიკა მანამდე არნახული გამოწვევების წინაშე დააყენა. შემთხვევითი არ არის, რომ პანდემიით პროვოცირებულ კრიზისს ბოლო ასი წლის ყველაზე მასშტაბურ ეკონომიკურ კრიზისებს ადარებენ - 1929- 1933 წლების „დიდი დეპრესიას“ და 2008-2009 წლების „დიდი რეცესიას“. „დიდმა ლოკდაუნმა“ (Gopinath, 2020), საერთაშორისო სავალუტო ფონდის შეფასებით, სინქრონულად შეასუსტა ეკონომიკური აქტივობა მთელ მსოფლიოში, მკვეთრად შეამცირა შინამეურნეობათა მოხმარება, განსაკუთრებით დაზიანა მომსახურების სექტორი, დიდი დარტყმა მიაყენა შრომის ბაზარს და საერთაშორისო ვაჭრობას (IMF, 2020). შედეგად, მასობრივად დაიკარგა სამუშაო ადგილები და დაიშრიტა შინამეურნეობების რეგულარული შემოსავლის წყაროები, რამაც სიღარიბის დონის მკვეთრი ზრდის რეალური საფრთხე წარმოქმნა.

ლოკდაუნის შემოღების შედეგად საქართველოს ეკონომიკა 2020 წლის მეორე კვარტალში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, 12.3 პროცენტით შემცირდა. მესამე კვარტალში, საქსტატის წინასწარი მონაცემებით, მშპ-ის კლების ტემპი -5 პროცენტამდე დაეცა (საქსტატი, 2020)⁵

COVID-19-ით პროვოცირებულმა კრიზისმა ეკონომიკის დასახელებულ და სხვა სექტორებში სამუშაო ადგილების მასობრივი დაკარგვა - სტატისტიკურად დროებით უმუშევრობა - გამოიწვია. თუმცა პანდემიის გამო გამოწვეულ უმუშევრობასთან ერთად შეიძლება უმუშევრობა გამოიწვიოს მრავალმა მიზეზმა: ეკონომიკის ტრანსფორმაციამ, ეკონომიკური რეფორმების დროს დაშვებულმა შეცდომებმა, ინოვაციების განხორციელებამ, კორუფციის მაღალმა დონემ, რთულმა პოლიტიკურმა და კრიმინოგენულმა სიტუაციამ.

ძირითადი ნაწილი უმუშევრობა დაბრკოლებას უქმნის ადამიანის კეთილდღეობას, ჯანმრთელობას და საზოგადოებაში ღირსეულ ინტეგრაციას. უმუშევრობა აფერხებს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას და ხელს უშლის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას. უმუშევრობის ნეგატიურ სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებს შორის

⁵ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური(საქსტატი, 2020)

აღსანიშნავია: მატერიალური დოვლათის დიდძალი დანაკარგები, შემოსავლების დანაკარგები, მასობრივი სიღარიბე, ინტენსიური გარე შრომითი მიგრაცია, ინფლაციის ზრდა, დემოგრაფიული ვითარების გამწვავება, მუშაკთა დეკვალიფიკაცია, ადამიანის ფსიქიკის შერყევა და ნერვული სისტემის მოშლა

სიღარიბე კონკრეტულ სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ საფრთხეებს შეიცავს:

1. სიღარიბე და უთანაბრობა არსებითად აფერხებს სოციალურ განვითარებას -საზოგადოების ნაწილი ვერ მონაწილეობს სოციალურ ცხოვრებაში, ვერ ახერხებს საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზებას, ვერ ახერხებს ინვესტიციას ადამიანურ კაპიტალში, რაც არსებითად აფერხებს სოციუმის ჰარმონიულ განვითარებას. განსაკუთრებით ნეგატიურია ქრონიკული სიღარიბის ზეგავლენა, ვინაიდან სოციალური რეგრესი სიღარიბეში ხანგრძლივი ცხოვრების გარდაუვალი შედეგია;

2. სიღარიბე და უთანაბრობა ხელს უშლის ეკონომიკურ განვითარებას - მოსახლეობის მსყიდველუნარიანობა სიღარიბის დონის უკუპროპორციულია და რაც უფრო მაღალია სიღარიბე და უთანაბრობა, მით უფრო დაბალია მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარი, რაც ავტომატურად ნიშნავს მოთხოვნის დაბალ დონეს და, შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია;

3. სიღარიბე და უთანაბრობა გავლენას ახდენს პოლიტიკურ განვითარებაზე - რაც უფრო მაღალია სიღარიბე და უთანაბრობა, მით უფრო დაქსაქსული, პოლარიზებული და გაუცხოებულია საზოგადოება, მით უფრო ქაოსური და ურთიერთსაპირისპიროა ინტერესთა ჯგუფები, რაც არსებითად ართულებს პოლიტიკური კონსენსუსის მიღწევის შესაძლებლობას;

4. სიღარიბე და უთანაბრობა ზრდის საზოგადოების შიგნით დაპირისპირების მუხტს და აქედან გამომდინარე, სოციალური აფეთქების რისკს შეიცავს - რასაკვირველია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სიღარიბის რაღაც მაჩვენებლის პირობებში აუცილებლად მოხდება სოციალური აფეთქება, მაგრამ ის ქმნის საზოგადოების შიდა დაპირისპირებისათვის ერთობ ნაყოფიერ ნიადაგს, რაც არსებითად უიოლებს საქმეს შიდა საზოგადოებრივი დაპირისპირების მოსურნე ინტერესთა ჯგუფებს.

სიღარიბის გამოვლინება რამოდენიმე მიმართულებით ხდება:

- *ფიზიოლოგიური სიღარიბე* - როდესაც პრიორიტეტი კვებაა და ეს იმდენად ძირითადი

პრიორიტეტი, რომ ყველა სხვა პრობლემა უკანა პლანზე გადადის;

- *საშემოსავლო სიღარიბე* - როდესაც საკვები ენერგიის მიღების პრობლემა მეტ-ნაკლებად

მოგვარებულია და დგება ცხოვრების ხარისხის პრობლემა. გარდა კვებისა, აქვს თუ არა პიროვნებას მინიმალურად აუცილებელი არასასურსათო საქონლისა და მომსახურების მიღების შესაძლებლობა; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, აქვს თუ არა პიროვნებას ისეთი შემოსავალი, რომელიც უზრუნველყოფს სასურველი დიეტის კომპოზიციას და მინიმალურ არასასურსათო ხარჯებს;

- *დეპრივაციული (არამონეტარული) სიღარიბე* - როდესაც საკვები და მინიმალური

არასასურსათო საქონლითა და მომსახურებით უზრუნველყოფის პრობლემა მეტნაკლებად მოგვარებულია, მაგრამ ჰორიზონტზე ახალი ორიენტირები იკვეთება, რომლებიც განათლების, ჯანმრთელობის დაცვისა და სხვა მომსახურებისა და საქონლის მისაწვდომობას გულისხმობს. ამდენად, დეპრივაციული სიღარიბე უფრო მაღალი რეგისტრის სიღარიბეა, ვიდრე წინა ორი საფეხური;

- *სტრუქტურული სიღარიბე* - თავის თავში მოიცავს როგორც ინფრასტრუქტურაზე წვდომის ნაკლებობით გამოწვეულ, ისე კანონმდებლობის არასრულყოფილებასთან დაკავშირებულ სიღარიბეს. გარდა ამისა, სტრუქტურული სიღარიბის მნიშვნელოვანი შემადგენელი შეიძლება იყოს ტექნოლოგიურ პროგრესზე მიდევნების ან ჩამორჩენის საკითხიც. ამდენად, სტრუქტურული სიღარიბე უკვე განვითარებაზე ორიენტირების საზომად შეიძლება განვიხილოთ და ეს უფრო მაღალი რეგისტრის სიღარიბეა, ვიდრე წინა სამი საფეხური;

- *მენტალური სიღარიბე* - წარმოადგენს ადამიანის ცნობიერებიდან მომდინარე სოციალური ქცევის მოდელს, რომელიც ეყრდნობა მის სუბიექტურ განცდას, რომ ის ღარიბია (თუმცა მოხმარების დონისა და ხარისხის მიხედვით ის შეიძლება სულაც არ იყოს ღარიბი) და საჭიროებს დახმარებას (სახელმწიფოს, ნათესავების თუ მეგობრების მხრიდან)

ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის კვლევის მიხედვით, კითხვაზე, რომელი ეროვნული საკითხებია თქვენთვის და თქვენი ოჯახისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი, პასუხები ასე განაწილდა:

სამუშაო ადგილები - 46%;

სიღარიბე - 37%;

ფასების ზრდა/ინფლაცია - 31%;

ტერიტორიული მთლიანობა - 22%

კორონავირუსი - 16%;⁶

⁶ NDI: სამუშაო ადგილები, სიღარიბე, ფასების ზრდა მოსახლეობის უმეტესობისთვის მთავარი საკითხია. 25.01.2021

ხოლო Edison Research-ის კვლევის შედეგების მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა - 72% - ქვეყნის წინაშე მდგომ მნიშვნელოვან პრობლემად უმუშევრობას ასახელებს. 61% ასახელებს სიღარიბეს; 48% - მზარდ ფასებს; 26% - ოკუპირებულ ტერიტორიებს; 16% - ჯანდაცვას; ასევე 16% ასახელებს კორონავირუსს, როგორც მნიშვნელოვან პრობლემას. შემდეგ მოდის განათლება (12%), კანონის უზენაესობის ნაკლებობა (10%); კორუფცია (8%); გარემოს დაცვის პრობლემები (4%); მედიის თავისუფლება (1%).⁷

კვლევა ადასტურებს, რომ მოსახლეობის ძირითადი პრობლემა სწორედ უმუშევრობის შედეგად გამოწვეული სიღარიბეა.

სიღარიბესთან ბრძოლის ორი ძირითადი გზა არსებობს, პირველი არის ეკონომიკის სწრაფი განვითარება და სამუშაო ადგილების ზრდა, რასაც თავის მხრივ, მოყვება მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა. რა თქმა უნდა, ეს რთული და ხანგრძლივი პროცესია სიღარიბის შესამცირებლად, მაგრამ ბევრად ეფექტურიც. საქართველოს აქვს ამის გამოცდილება. მსოფლიო ბანკის [კვლევამ](#) აჩვენა, რომ სიღარიბის შემცირებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა, სწორედ, ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებულ შემოსავლებს ჰქონდა.

სიღარიბის შემცირება შესაძლებელია სოციალური ტრანსფერების (ფულადი დახმარებების) ზრდითაც, რომელსაც უფრო სწრაფი ეფექტი აქვს. მოსახლეობის ის ნაწილი ვინც სიღარიბეს ამ გზით (სოციალური დახმარებით) აღწევს თავს, რჩება მოწყვლად ჯგუფად და გაღარიბების რისკის ქვეშაა. თუმცა, რამდენადაც არ უნდა გაიზარდოს სოციალური ტრანსფერები, თუ სამუშაო ადგილები და ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლები არ გაიზრდება, გრძელვადიან პერსპექტივაში, სიღარიბის დონე კვლავ მზარდი იქნება.

უმუშევრობის შემცირებისათვის საჭიროა დასაქმების ხელშეწყობის ცენტრების ქსელის შექმნის დაჩქარება, რასაც ითვალისწინებს კიდევ შრომის ბაზრის ფორმირების სახელმწიფო სტრატეგია, სამუშაო ძალის პროფესიულ-კვალიფიციური მომზადების დონის შესაბამისობა სამუშაო ადგილის მოთხოვნებთან, რაც ხელს შეუწყობს უმუშევართა კვალიფიკაციის ამაღლებას და მაღალ კონკურენტუნარიანობას. ამ კუთხით საჭიროა გაიზარდოს განათლების ხარისხის შესაბამისობა შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ახალგაზრდების დასაქმებისთვის. პრიორიტეტი უნდა გახდეს განათლების უზრუნველყოფა

⁷ Edison Research-ქვეყნის მთავარი პრობლემები: უმუშევრობა, სიღარიბე, მზარდი ფასები:16.07.2020

ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ჩამოყალიბებისათვის და ქვეყანაში სიღარიბის დასაძლევად.

ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის გაზრდისა და, შესაბამისად, ციკლური უმუშევრობის შემცირების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი და კარგი გზა არის მცირე ბიზნესის განვითარება. მცირე ბიზნესის უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ მისი დაფუძვნება შეიძლება უმოკლეს დროში, ძალიან მცირე დანახარჯებით, გამოირჩევა მეტი თავისუფლებით, დამოუკიდებლობითა და მოქმედების ოპერატიულობით. იგი პირად კონტაქტებს ამყარებს მომხმარებლებთან და ცდილობს, უკეთ დააკმაყოფილოს მათი მოთხოვნილებები.

მნიშვნელოვანია მოთხოვნის სტიმულირება სამუშაო ძალაზე - ვინაიდან უმუშევრობის ერთ-ერთი მიზეზი სამუშაო ადგილების ნაკლებობაა, საქართველოს ხელისუფლებამ უნდა უზრუნველყოს სხვადასხვა დარგში ეკონომიკური და ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება, ისევე როგორც კერძო სექტორის წახალისება, რომელიც ხელს შეუწყობს სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის ზრდას.

დასაქმების ხელშეწყობისთვის მსოფლიოში აპრობირებული მეთოდია „შრომის ბაზრის აქტიური პოლიტიკა“ (ALMP), რომელიც ახალი სამუშაო ადგილების მოძიება-დასაქმებისთვის მოქალაქეებს სხვადასხვა სერვისს სთავაზობს. აქტიური პოლიტიკის ზოგადი მიზანია დაგეგმოს და განხორციელოს მხარდამჭერი ღონისძიებები მათთვის, ვინც ვერ ახერხებს სტაბილურ დასაქმებას ან დასაქმებულთა რიგებში გადასვლას. დახმარება სამუშაოს მოძიებაში, პროფესიული გადამზადება, დასაქმების სუბსიდირება თუ სახელმწიფო სექტორში სამუშაო ადგილების შექმნა, აქტიური პოლიტიკის გავრცელებული ფორმებია.

ასევე მნიშვნელოვანია სოციალური დაცვის არსებული სისტემის გაუმჯობესება, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სოციალური დაცვის ეფექტიანი და ინტეგრირებული სისტემის ჩამოყალიბებას, რომელიც მოიცავს ყველა სექტორს, ხელს შეუწყობს დასაქმებას და არ გახდის ადამიანებს დამოკიდებულს სოციალურ დახმარებაზე. შრომის ბაზარზე ინკლუზიური მონაწილეობის ღონისძიებების მიზანია მოწყვლადი ჯგუფებისათვის პერსონალური სერვისების გაწევა, რათა ხელი შეეწყოს მათ დასაქმებასა და ეკონომიკურ გააქტიურებას.

უმუშევრობის შემცირების თვალსაზრისით ტურიზმს მნიშვნელოვანი როლი უკავია. ტურიზმი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი მამოძრავებელი ძალაა. დარგის განვითარების თვალსაზრისით, საქართველომ დიდი პროგრესი აჩვენა. მაგრამ პანდემიამ სწორედ ტურიზმზე იქონია მნიშვნელოვანი გავლენა. მნიშვნელოვანია, რომ ამ მიმართულებით განვითარება გაგრძელდეს არა მარტო საყოველთაოდ

ცნობილ ლოკაციებზე, არამედ შედარებით უცნობ, მაგრამ დიდი პოტენციალის მქონე ტერიტორიებზეც. ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს, სხვა არაერთი მომიჯნავე დარგის განვითარებას (სარესტორნო ბიზნესი, ვაჭრობა, სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი და სხვ.) ყოველივე აღნიშნულის შედეგი კი იქნება უმუშევრობის დონის შემცირება და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ზრდა.

დასკვნა ცხადია ეფექტიანი დასაქმების მიღწევა და შესაბამისად სიღარიბის დაძლევა შეუძლებელი იქნება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების გარეშე. სიღარიბის დასაძლევად სოციალურ დახმარებაზე ბევრად ეფექტიანია ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის ხელშეწყობა და სამუშაო ძალის სრულფასოვანი ჩართვა ეკონომიკურ პროცესებში⁸.

დასაქმება მოიცავს არა მარტო ადამიანის საქმიანობის ეკონომიკურ მხარეს, არამედ მისი სასიცოცხლო საქმიანობის ყველა სფეროს. ამდენად, ეს ცნება გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე მისი ეკონომიკური ან თუნდაც სამართლებრივი ასპექტები. აღნიშნულიდან გამომდინარე, დასაქმება განხილული უნდა იქნეს როგორც უმნიშვნელოვანესი სოციალურ-ეკონომიკურ კატეგორია, რომელიც გავლენას ახდენს როგორც ცალკეული ინდივიდის, ისე მთელი საზოგადოების კეთილდღეობის დონეზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს მთავრობა, 2020. COVID-19-ის წინააღმდეგ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებების ანგარიში. <https://stopcov.ge/Content/files/Government--report.pdf>
2. მიმდინარე ეკონომიკური ტენდენციები; <http://www.economy.ge> უკანასკნელად გადამოწმდა 01.02.2021
3. კაკულია მ. კაპანაძე ნ. ანტიპანდემიური შეზღუდვების და მთავრობის ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენა დასაქმებაზე, შემოსავლებსა და სიღარიბის დონეზე საქართველოში. ფრიდრიხ ებერტის ფონდი, 2020.

ინტერნეტ-ეკონომიკა თანამედროვე მსოფლიოს ინოვაციური გამოწვევა Internet Economy - an Innovative Challenge of the Modern World

⁸ ხადური ნ. ინკლუზიური ზრდის ფაქტორები და საქართველოს ეკონომიკის წინაშე არსებული გამოწვევები. ჟურნალი „ეკონომისტი“, „Ekonomisti“ N1, 2018წ. ქ. თბილისი, გვ.42